

Családi tangó

1. fejezet Napok

37. Rosszkor, rossz helyen

A bárpultnál a pincér haverjai tolonganak, nevetgélnek, át kell könyökölnöm rajtuk az italért. Maci közben eltette a kést, és rágyújtott. Ahogy megkapja a Stockot, a zsebébe nyúl, tablettákat vesz elő, az első korty előtt kettőt lenyel.

A felnőttek hosszan beszélgettek a leves alatt, aztán arany szegélyű porcelánedényekben jött a sötéten vöröslő, zsenge húsú marhapörkölt. Üvegtálban hozták mellé a tésztát, nagy bánatomra túróval. Undorodtam a ragacos, nyúlós, fehér morzsáktól. Fokhagymával tűzdelt disznókaraj és ropogós bőrű grillcsirke kárpótolt a kihagyott fogásért. Sült krumpelit és főtt rizst kaptunk köretnek, az utóbbit jénaiban, tetején citromkarikákkal. Mellé savanyú meggykompót vagy lágyan simogató őszibarackbefőtt dukált.

Pohárköszöntők alatt koccant a kristály, fröccsök, házi limonádék, citromos tonikok pezsegtek, lötyögtek a magasban. A Coca-Cola hideg bizsergetése után a torta már alig érdekelt, hiába cikornyáztak a tetején dióval, mogyoróval, gyümölcszel ékesített tejszínhabcsíkok. A sok finom étel után jött a feketekávé, zaccával, törökösen. A nők, ha megitták, felfordították a csészét, hogy a sötéten csorgó mintákból jósoljanak. Később hosszú családi történetek következtek. Rég meghalt ősök, elkótyavetyélt örökségek, tetemes kártyaadósságok legendái keltek életre az asztal fölött. Dédapám szenvedélybeteg szerencsejátékos volt, elkártyázta az esküvői gyűrűjét, öltönyét, párizsi alsónadrágjait. Amikor Amima, a dédanyám elvált tőle, még az esküvői fotókról is levágta az ismeretlenség homályába tűnt Bacsics Palkovics Kálmánt.

A hústorony átteszi a törött dákót a bal kezébe, a jobbal felkap egy biliárdgolyót az asztalunkról. Kövér izzadságcsepp gördül az arcán, ajka keskenyedik, dobásra emeli kezét. Egy másodperc az egész, aztán lehajol, és a kidobó lábához gurítja a vaskos golyót.

A hústorony elüvölti magát, kiront az utcára, és eltűnik a túloldalon a Miš⁷ nevű kocsmá dohányszűrtjében. A kezében még ott a törött bot. A másik fele a sarokban hever, nem messze a szemüvegem roncsaitól. Izuka papír zsebkendővel elállítja a vérzést, a kidobó hozzám lép, együttérzőn káromkodik, lehet, hogy agyrázkódás.

A lábába szűrtam! – ordítja még hangosabban. Meglátom kezében a kést, megalvadt rajta a vér.

A lábába! – üvölti.

A legtöbb vendég Keresztmamáánál gyűlt össze, már délelőtt ott zsongtak a nappaliban. Tálcákon apró sóskiflik gőzölögtek, a rájuk sült sajton megpirult a kömény, a szezámag vagy a durva, darabos tengeri só. Húsleves illata kúszott be a konyhából, aperitifek jöttek, nagypapa törkölypálinkája, negédes Cherry Brandy. Mi, gyerekek, házi készítésű csokoládélikőrt szopogattunk.

A szótlán, mosolygós vőlegény egy befolyásos dubrovniki család feketé báránya volt. A papa magas rangú adóhatósági tisztviselő, ő pedig, ellenzékben az apai szigorral, másodkapitány egy turistahajón. A közép-tengerpart városkaiban kötöttek ki: Makarska, Split, Trogir, Omiš. Mivel Keresztmamáék minden évben Omišban nyaraltak, elképzeltem, ahogy a hajó a kikötőbe ér, hatalmasat túlköl, a fedélzetén pedig fess egyenruhában ott feszít Zdravko Čolić Livio. Marika a mólón áll, meglátják egymást, és örök szerelem... Valójában egy dubrovniki bárban mutatták be őket egymásnak, és hónapokba telt elfogadtatni a rokonságunkkal a tény: a vőlegény nem magyar. Legalább annyi nehézségbe ütközött a fiú családjánál is, hogy a lány nem dalmát. Marika szépsége azonban nem csak Livio szüleit varázsolta el. Hetvennyolcban a *Start* férfimagazin fotósa valósággal üldözte, napjában kétszer-háromszor csörgött a telefon, még a lakásukra is feljött egyszer, ám ő nevetve küldte el, hogy úgylis az eszével fog majd pénzt keresni.

Akárhogyan is történt, ma este csődöt mondott a túlélő stratégiám. Az alapja egy kínai csan buddhista történet a kakassal, akit viadalokra képeznek. Már mindenkit legyőz, ám a mester szerint ez nem elég. Addig folytatja a tanítást, amíg a kakasnak olyan kisugárzása nem lesz, hogy senki sem áll ki vele harcolni. Ellenségei, ha meglátják, messze elkerülik. Úgy gondoltam, ha nekem is sikerül ilyen harcias magabiztosságot árasztanom,

⁷ Egér

akkor békén hagynak. Eddig működött, most azonban stratégiát kell váltanom... vagy országot.

Amikor mindenki asztalhoz ült, a háziasszony behozta a leveszöldségeket, a főtt húst és a tésztát. Répát, marhahúst, csirkeüzát tettünk a tányérba meg szárnyat, Keresztapa csirkelábat is, néha kettőt-hármat, mire a vendégek tréfálkoztak: *Danikám, hány lába is van egy tyúknak?* Mihály nagypapa pedig olyan sok mindent szedett, hogy amikor a tészta rákerült, megállt benne a kanál.

Az én családomban nem voltak parázs veszekedések, válóperes akciók, gyógyíthatatlan alkoholisták vagy tartósan munka nélkül tengődők. Nyaranta a dalmát tengerpartra jártunk, vasárnaponként a Szent György-templomba, és minden hónapra jutott valamilyen névnap vagy születésnap. Ilyenkor jó bácskai szokás szerint többfogásos, délutánba nyúló ebédekkel ünnepeltünk.

Az én lányom! Bozsee! Kórházba kell mennie... Kovács-Birkás doktor azt mondta, valami kis vesebaj.

Az ujjammal a fülemre mutatok, így jelzem az alacsony, szikár Macinak, hogy nem hallok semmit!

Az ügyeleten turbánt kötnek a fejemre, Izuka hazáig kísér, elmondja, hogy Magyarországra készül, komolyan veszi a színészi karriert, versmondásból továbbjutott a *Ki mit tud* selejtezőjén.

Bennünket, gyerekeket boszorkányhistóriákkal ijesztgettek. Az egyik a tejesasszonyról szólt, aki a Wesselényi utcában lakott. Éjszakánként a környék házaiba lopódzott, festményekbe bújtt, és amikor mindenki elaludt, kiszállt a képből, hogy őrjöngve szurkálja, fojtogassa, dögönyözze a férfiakat. Szegény Macska Pali bácsi mellén gyakran ugrált, és ha az ükapám zihálva felébredt, mint ahogyan a szél fújja a füstöt, úgy szállt vissza az ágy fölötti képbe, az erdőben legelésző vaddisznók közé.

Egy száraz, hideg januári napon telefonáltak a kórházból. A szüleim szótlánul indultak, ketten maradtunk otthon a bátyámmal. Bizonytalanság mart. Eltűntek az életet irányító szabályok, törvényszerűségek, és tudnom kellett, mi az, ami még látható, tapintható. Ezért gyorsan megszámloltam a zsebpénzemet: háromezer-négyszáz dinár. Tavaly nyárról maradt még huszonnyolc német márka és hetven pfennig. Sírással küszködve leltároztam tovább a kiskatonáimat, a matchboxaimat, a kevéske legót és a könyveket.

Elborult az agyam, érted? Engem akartok kirabolni? Engem? Ebben az erdőben én vagyok a farkas, nem ti! Előrántottam a kést, amit a vukovári lövészárókból hoztam. Hátrálni kezdtek. Az egyik megtorpant, én meg szúrtam. A combjába, bazmeg!

Elveszítettem Maráczit és Vinit a tömegben. A bárpultnál ordítva rendelem a Baccardi-kólát sok jéggel, dohányfüsttől duzzadt nyálkahártyám ünnepel a lecsorgó hidegtől. Aztán valaki hátba vág, Maci az, többnyire kerüljük a társaságát. Most jött vissza a harcterről, furcsa megnyilvánulásai vannak. Valamit mond, de nem értem, a közeli táncteremből felhangzik a *Rodićes mi sina, kralja kokaina* kezdetű sláger: *Fiat fogsz nekem szülni, a leendő kokainkirályt!* Pár éve még arra buliztunk, hogy *Együtt rozikik egész Jugoszlávia*, most meg a maffiózós himnuszra taszigálják egymást a csajok, sikoltozva igyekeznek a táncterembe jutni, túlharsogják az elektrostatikus JBL-hangfalakat.

Én még gondolkodom. A szüleim a Nyugati-szőlőkben építtettek házat Szabadkán, úgy hívják: a *rancs*. Itt húzom meg magam. Sötétkéék csomagolópapírral ragasztom le a szobám ablakait. A padláson búvóhely vár, ha katonarendőrök keresnének. Pár napig hozzám költözik a gimnázium filozófiatanára, Brenner Zoltán. Ő is a behívó elől bujkál, Kant egyik tételével jön a kávénál: *Ha cselekszel, gondold át, mi történne, ha minden ember ugyanazt tenné, amit te: ha lopsz, mindenki lop, ha hazudsz, mindenki hazudik, ha pedig nem jelentkezel a katonai behívóra, az olyan, mintha megtetted volna az első lépést, hogy megállítsd a háborút.*

Érkezik a kidobó, nyugodt, szakállas medve, tenyerét hajlítva messziről integet, mint a közlekedési rendőr, ha forgalmat lassít: *Tedd le! Tedd le!*

Esténként a Largóban lógunk, a legrégebbi szabadkai lemezklubban. A nyüzsgés azt az illúziót kelti, hogy ismerkedés lesz, nagy barátkozás, valójában ez egy labirintus két táncteremmel, ahol nyomasztó az alacsony mennyezet, és fullasztó a beszorult dohányfüst. A lányok zárt társaságokba verődve iszogatnak, cigarettáznak. Ritkán ring egy-egy csípő, a diszkózás nem tánc és szórakozás, hanem életforma, a hölgyeket felkérők zöme kosarat kap, még a teltebb, csúnyább lányok is válogatnak.

Hazafelé Darkót pillantom meg a jegypénztárnál, *á*-s volt, egy évvel alattunk a Vörös Ökörben, a nagyszünetekben csúfolták, sírva szaladt az ügyeletes tanító nénihez... most a Fehér Sasok paramilitáris egyenruhájában fészít, a kidobóval beszélget, aki elmegy mellettük, elfordítja a tekintetét, ki félve, ki utálkozva. Szabadka az üzletemberek, aranyművesek, feketézők városa, a katonai rang nem pálya, főleg ilyen alakulatban. Az a karrier, ha valaki butikot nyit az Ócskapiacon, nem használt bővlikkel, hanem török, olasz, lengyel és osztrák csempészárúval, a gazdasági embargó óta magyarral is. Dél-Szerbiából autóbuszok hozzák a vásárlókat, a blokádnál virágzik a feketepiac, a kávéházak tömve, a sétálóutcákon hajnalig szól a zene.

Hozz egy dupla Stockot!

Izuka néz, szemüvegem a földön, első reakcióm a düh.

Látod? Összetörted! – kiáltom az ajtónál álló kocszos hústoronynak. Egy pillanatra találkozik a tekintetünk, az övé fekete úr.

Macinak remeg a hangja.

Macit úgy vitték el tartalékos katonának, hogy beállt a gyárkapuba két kamion, és az első hús munkást, aki jött, felterelték a platóra.

Marika huszonkét éves volt, végzős a belgrádi jogi karon. A nyáron jegyzte el egy dalmát fiú, Livio. Olyan frizurája volt, mint Zdravko Čolić délszláv táncdalénekes-csillagnak, és ezt rendkívül izgalmasnak tartottam. Addig nem ismertem senkit, aki híres énekesre hasonlított, és bár Zdravko dalait nem kedveltem, Liviót lopva, áhítattal bámultam a családi ünnepségeken.

Meleg folyadék csorog a nyakamon. Nem izzadság, vér. Ujjammal matatom a forrását, a fülcimpám lesz, felszakadt, mikor ez az állat eltörte rajtam a biliárddáktót.

Mi ez?

Micsoda nap! Délelőtt még Újvidék egyetemi városában tüntetünk, négyen a vállunkra vettük Beszédes Attilát, kerekese székessé. Este Izukával megnéztük az Arizonai Álmodozókat a Bazar áruház melletti moziban. Utána csendben biliárdoztunk. Láttam a bekattant hústornyot, amint dákóval a kezében kifelé indul, aztán az ajtónál felém csapott. A fal fogta az ütést, vannak ilyen véletlenek, Izuka pasiját az újhullámos bugyros nadrágja mentette meg, amikor a terpeszállásban feszülő fodrok megfogtak egy tökönrúgást.

Miiii?!

Mulattak az emberek az első világháborúban is. *Megállj, megállj kutya Szerbia!* – énekelték tizennyben, és katonának sorozták az itteni szerbet, hogy a saját népük ellen harcoljanak. Most, nyolcvan év után, mi változott? Még a lakosok száma sem nőtt, csak cserélődött, sokszor bántón, igaztalanul, a súlypontja meg felakadt a történelem tengelyére, és csak forog, forog körbe. *Pazi se Njofra!* – szól az új háborús sláger, azt sugallja: *Jaj nektek, horvátok!* Besoroznak mindenkit, szerbet, horvátot, magyart, hogy Szlavóniában harcoljunk, vannak ott magyar falvak is: Szentlászló, Kórógy...

Nem bírom ki másképp. A fronton szoktam rá, mindenkinek osztották.

Nyolcvanegy novemberében, Keresztmama születésnapján kezdett el repedezni ez a kristályvilág. A kávé után anya a konyhában segédkezett, én a hosszú előszobában tologattam a matchboxaimat, és tisztán hallottam Keresztmama aggódó hangját:

Nyolcvankettő júniusára tervezték az esküvőt, akkorra meglett volna a diploma, és a mindenható após már a munkahelyet is kiszemelte a menyének Dubrovnik álomszép óvárosában. Keresztmama születésnapja után azonban Marika kórházba került, a vesebajról kiderült, hogy májrák, át-tétes. Hiába próbálkoztak a szegedi klinikán, majd Zágórában, nem volt mentség.

Oké, tedd ezt el – mutatok a késre. – Kérsz valamit inni?

Subancok! Körülvettek, és pénzt követeltek.

Tíz-tizenkét évesen azt hittem, a gyerekeket, a fiatalokat védi valami ősi erő, egy láthatatlan burok, bébiszitter-angyal, hogy halni csak azok mehessenek, akik eleget éltek, és lélekben felkészültek, de Marika tele volt étellel, tervvel, reménnyel, szóval, ámulás történt. Amikor a temetésen Keresztmamát jajveszékelné láttam – amíg Ica néni nyugtatóinjekciói hatni nem kezdtek –, arra gondoltam, hogy az emberiség évezredek óta szörnyektől, tűzesőtől meg mindent elnyelő óceánoktól retteg, miközben lehet, a világvége apró lépésekben jön, és az egyik itt előttem zajlik a ravatalnál. Mert ahol szülő temeti a gyermekét, ott mindig vége a világnak.

Úgy döntöttem, elhagyom a várost. Nem majd egyszer, nem egy napon, hanem most. Zsúfolt vonatra szálllok. Senki vagyok. Menekült vagyok. Nulla vagyok. Sár vagyok. Arc nélküli tömeg vagyok. És hiába torlaszolja el a bejáratokat! Mint a víz, átfolyunk a kapuk alatt.